

C. i k. Komenda obwodowa w Sandomierzu.

U p r a w a
roślin olejowych.

35646
Z BIBLIOTEKI
STANISŁAWA
SANDOMIERSKIEGO

UPRAWA LNU.

Uprawa lnu może być dwojaka.

A) W celu zyskania włókien lnianych (przędzy lnianej) i siemienia lnianego.

B) W celu zyskania prawie wyłącznie siemienia.

A)

1.) **Ziemia** najlepsza jest głęboka, lekka glina, Ziemia cięższa nadaje się tylko wtedy, gdy ma przepuszczalne podłoże.

Ziemia piaszczysta nadaje się wtedy pod uprawę lnu, gdy jest obfitą w pruchnicę (humus) (do 6% pruchnicy).

Ziemia specjalnie dobra pod uprawę lnu jest marglista a mianowicie margiel glinkowaty; jest to produkt zwięznięcia marglów, wapnia, dolomitów i piaskowca. Znajduje się u nas najczęściej jako ziemia osadowa, lub napywowa. Zawiera ona około:

15	—	25 ^{0/0}	wapna
20	—	50 ^{0/0}	glinki
25	—	50 ^{0/0}	piasku
do		6 ^{0/0}	pruchnicy

Glika i wapno są tak ściśle wymieszane że nie dadzą się nawet wyflukaniem oddzielić. Jest ona podobna do ziemi gliniastych tylko nieco cieplejsza i rzadsza, po mrozie łatwo się rozpada łatwo skorupieje, jest bardzo urodzajna.

Poznać ją gdyż ma wygląd czerwonobrunatny aż do czarnego, z kwasami burzy się silnie i równomiernie i jest nieplastyczna (nieugniatalna).

2.) **Uprawa** ziemi powinna mieć na względzie otrzymanie głęboko wzruszonego pulchnego równomiernego gruntu, utrzymanie stałej wilgoci średniej, a także zwalczanie zachwaszczenia.

W tym celu należy najpierw ziemię zorać następnie kilka razy zbronować. Uważać należy szczególnie by korzenie perzu starannie były usunięte, gdyż perz rozrasta się szybko i przygłusza wątłe małe roślinki.

Na urogach jest szczególnie polecenia godne

lekkie zaoranie, zawałcowanie, a po wystąpieniu zachwaszczenia przeprowadzić głęboką bruzdę siewną.

3.) **Nawożenie.** Nawóz stajerny jest dla uzyskanych włókien wprost szkodliwy, ponieważ włókna lnu wyrosłego na tak nawożonych gruntach są bezwartościowe. Z nawozów sztucznych dobre są w zwykłych dawkach kwas fosforowy i nawozy potasowe

Nawozy azotowe są zupełnie zbyteczne.

4.) **Płodozmian.** Najlepiej siał na gruntach po nawożowych roślinach kłopotowych jak: kartofle, buraki, rzepak, uprawione ugory.

Dobrze nadają się też grunta po koniczynie wyce, łubinie. Gorsze grunta są po zbożu, źdźbłowym w tym wypadku grunta po zbożach jarych są lepsze od ozimych. Po lnie można uprawić wszystkie rośliny—wszystkie się doskonale udają.

5.) **Zasiew.** Czas zasiewu waha się od marca do czerwca, najlepiej jednak około połowy maja do początku czerwca gdy już niebezpieczeństwo mrozów późnych przeminie. Najodpowiedniejsza temperatura jest 25° C. przy dziennej średniej temperaturze

4—9° C; nie wiele jednak wpływają na plon i większe różnice temperatur tak że zupełnie spokojnie znosi on temperatury od 1° Cel. aż do 30° Cel. Siał najlepiej maszynowo w rzędach a to z dwojakich względów: pierwsze dla łatwiejszej obróbki, plewienia i t. p. a po drugie z powodu oszczędności w nasieniu. Odległość rzędów powinna wynosić 8—10 centymetrów ilość nasienia ma mórg 70—80 kg. Przy siewie szerokokorzutnym ilość nasienia jest nieco większa (80—100 kg.) Głębokość zasiewu powinna wynosić nie więcej jak 2—3 cm. pod ziemią. Przy siewie szerokorzutnym potrzeba następnie lekko zabronować.

6) **Hodowla.** Jedną z najważniejszych rzeczy jest zapobieżenie przed zaskorupieniem ziemi za pomocą lekkiego bronowania lub zawałcowania. Podczas zozwijania się i rośnięcia aż do wysokości ręki, należy troskliwie plewić albo ręcznie albo gdy zasiew jest rzędowy zapomocą motyczki. Czas dojrzewania trwa 85 do 110 dni od zasiania.

7) **Zbiór.** Zbierać należy gdy już torebki zaczynają lekko brunatnieć nasionka mają dopiero lekko żółtawo-brunatny kolor, a dolne listki zaczynają opadać. Pole ma wówczas kolor żółtawo-zielony pod-

bny do barwy czyżyka. Nienależy więc dozwolić roślinie zupełnie dojrzeć, gdyż wówczas włókna są złe i nie przydatne. Tak więc wyrosłe roślinki wyrывa się ręcznie z korzeniem (lub zoina zupełnie nisko), związuje się w małe snopki i ustawia w piramidki aby wyschły i nasionka doszły. Dobre jest, a po deszczu konieczne przekładanie piramidek by równomiernie wysychały. Gdy już łodygi wyschną, nasionka dojdą a pochwęki (torebki) stwardnieją i wyschną, zwozić do stodół i ustawić na suchem przewiewnem miejscu.

8.) **Nasiona.** wytuszcza się w następujący sposób: wyschłe snopki przeciąga się dzierglicą (rodzaj grzebienia z drzewa lub żelazna, przez który przeciąga się łodyżki lnu przyczem główki z nasionkami obrywają się). Zerwane tak torebki z nasionkami suszy się na toku lub innem suchem miejscu a następnie się je młóci. Gdy niema dzierglicy, można nasiona lekko wymłócić uderzając tylko po główkach a nie po łodygach gdyż te łatwo by się potamały a przeto stały się nieprzydatne do użytku. Zawsze należy uważać, by rośliny ułożone były korzonkami razem i główkami razem a nie zamieszane i pororzucane, ponieważ cena od tego w bardzo wysokim stopniu zależy.

9.) **Przechowywanie.** Nasiona należy w cienkiej warstwie rozsypać i od czasu do czasu poruszać.

Łodygi bez główek (tusek) gdy potrzeba jeszcze raz przesuszyć by były zupełnie suche następnie sprasować we wiązki w prasach do siana przynajmniej 80 cm. szerokich związać drutem ośmnastką lub dwudziestką, też równo poskładane, jak poprzednio powiedziane i ułożyć do przechowania w miejscu suchem i zabezpieczonem przed myszami.

10.) **Plon** z morga średnio wedle doświadczeń wynosi: 2—5q nasienia lnianego.

12—20q łodyg suchych.

100 litrów (kwart) waży przeciętnie 68 kg.

Cena łodyg zależy od dobroci włókna i długości wynosi 20—25 Koron za 100 kg.

Cena nasion wedle kontraktów i cen ustanowionych przez W. G. G.

11.) **Plewa i odpadki** służą jako doskonały pokarm dla bydła szczególnie dla młodnika i krów dojnych.

B)

1.) **Ziemia** dla uzyskania tylko nasienia nie musi być tak dobrą jak dla włókien. Da się tu użyć też ziemia mniej urodzajna ale lekka wilgotna. Moczary są szkodliwe.

2.) **Uprawa ziemi** jak pod 1.)

3.) **Nawóz** stajenny nie szkodzi, ale jest zupełnie zbyteczny, natomiast pożądanym jest nawóz zawierający kwas fosforowy i potas t. j. maczka kostna, 40% sól potasową i t. p.

4.) **Płodozmian** jak pod 1.)

5.) **Zasiew** odbywa się w warunkach jak pod 1) tylko ilość nasienia do zasiewu jest mniejsza a mianowicie przy siewie szerokorzutowym na móg wychodzi około 40—50 kg.—przy siewie rzędownym około 30—40 kg.

6.) **Hodowla.** Unikać zaskorupienia ziemi przez lekkie bronowanie. Plewienie i kopanie jest tu zbyteczne, gdyby chwasty jednak groziły przygłuszeniem roślin wówczas trzeba chociażby częściowo powierzchnie przeplewić.

7.) **Zbiór** następuje dopiero po zupełnem dojrzaniu nasienia t. j. gdy listki z łodyg które są brunatnawo zabarwione odpadają a nasiona są lśniaco brunatne. Zbiórkę przeprowadza się przez koszenie bardzo nisko. Suszenie i dalsza procedura jak pod 1.)

8.) **Nasiona** z wysuszonych roślin otrzymuje się przez młócenie maszynowe lub ręczne.

9.) **Przechowywanie** nasion jak pod 1.) słomę należy, jak zwykłe siano, sprasować związać, drutem, wysuszyć i przechowywać w miejscach wolnych od myszy.

10.) **Plon** z morga wedle doświadczenia wynosi przeciętnie:

5—6q nasienia lnianego
6q słomy lnianej

Cena słomy prasowanej zależnie od długości 30 cm.—5 Koron za 100 kg.—przy 30—40 cm., 10 koron za 100 kg. Ceny nasion jak pod 1.)

11.) **Słomą** plewa i inne odpadki służą jak pod 1) jako doskonały pokarm dla krów i dla młodnika.

UPRAWA KONOPI.

1.) Uprawa konopi odbywa się mniej więcej w tych samych warunkach jak len. Najlepsza temperatura pod zasiew jest około 35° Cel. ale znosi jeszcze większe różnice temperatur jak len i tak udaje się od 1° Cel. do 45° Cel. (przy średniej dziennej temperaturze 12—18° Cel.)

Czas zasiewu przypada na początek maja do pierwszej połowy czerwca. Głębokość zasiewu 1—2 cm. pod ziemią, odległość rzędów 10—16 cm.

Ilość nasienia przy siewie ręcznym 70—140 kg. na morg zaś przy siewie rzędowym 60—80 kg. Czas rośnięcia aż do dojrzałości wynosi 110—140 dni. Plon z morga wynosi średnio około 10q t. j. 200 litrów, nasienia (siemienia) i 35—40q suchych roślin. Konopie udają się doskonale na gruntach po rzepakowych, po jarzynach okopowych, koniczynie i pszenicy. Grunta po konopiach nadają się najlepiej pod pszenicę.

Konopie należą do dwupiennych t. j. roślin posiadających kwiaty męskie i żeńskie rozdzielnie czyli na różnych roślinach. Zbiory więc uskutecznią

się w ten sposób, że okazy męskie (pręcikowe) wyrwa się zaraz po nastąpieniu zapylenia t. j. po okwitnięciu, gdy zaledwie zaczynają żółknąć; okazy żeńskie (słupkowe) zrywa się później po okwitnięciu, chociaż łodyga jest jeszcze zieloną.

Rośliny suszy się i trze lekko ręcznie, lub młóci jak len, by nieuszkodzić łodyg. Uzyskane siewki suszy się jeszcze raz i przechowuje.

Ceny podane w kontraktach.

UPRAWA MAKU.

1.) **Ziemia** pod uprawę maku ma jeszcze mniejsze wymagania jak lnu, nadaje się tu ziemia marglista, glinaka z lekką zawartością humusu, ale też ziemie glinowate cięższe—wogóle wszystkie grunta dla kultur w stanie niebardzo wyczerpanym nadają się do uprawy maku jeszcze bardzo dobrze; unikać jednak należy gruntów stale mokrych.

2.) **Uprawa ziemi** odbywa się zupełnie jak dla lnu.

3.) **Nawożenie.** Mak wymaga dobrego nawożenia ziemi a mianowicie szczególnie dobry rezultat osiąga się z nawozu stajennego. Oprócz tego używać należy nawozów sztucznych o wielkiej zawartości fosforu (kwasu fosforowego) i potasu; poleca się również nawozy azotowe jak siarkan amonowy. Grunta ciężkie dobrze jest nieco wapnem przesytać.

4.) **Płodozmian:** Jak u lnu nadają się pod zasiew maku wszystkie grunta po roślinach które ziemię nie za silnie wyczerpują.

5.) **Zasiew** odbywać się powinien możliwie wczesnie, właściwe jedyny miesiąc po temu jest kwiecień jednak z drugiej strony szkodzą makowi późne mrozy. Średnia temperatura dla maku najlepsza jest około 26° Cel. (średnia dzienna 9—12° Cel.) zuosi jednak temperatury od 4—30° Cel. Siałę należy dla lepszej hodowli i uprawy prawie wyłącznie rzędowo w odstępach 30—40 cm. gęstość zasiewu w rzędach: bardzo rzadko. Gdyby maszynę tak drobno nastawić nie można, należy nasienie zmieszać z piaskiem, suchą ziemią lub drobniutkimi trocinami. Ilość nasienia na mórg wynosi tu średnio 2—3 kg. Zasiew szerokorzutowy nie jest polecenia godny. Gdyby koniecz-

ność zachodziła należy go przedsięwziąć bardzo równomiernie wzdłuż i wszerz. Ilość nasienia w takim wypadku wynosi 4—5 kg. na mórg.

Nasienie należy najgłębiej 1—2 cm. ziemią przykryć dlatego nie należy je bronować—raczej lekko zawałcować. Czas rośnięcia i dojrzewania maku wynosi 110—150 dni (średnio 120 dni).

6.) **Hodowla** maku przedstawia się w następujący sposób. Powierzchnię ziemi należy utrzymywać w stanie sypkim t.j. w razie zaskorupienia lekko bardzo zbronować. Za gęste roślinki należy przerwać by pozostałe miały dość miejsca i światła. Pierwsze cięcie (przerywanie) należy przeprowadzić zaraz po zejściu roślin głównie w celu odstronienia chwastów.

Drugie przecinanie przeprowadza się gdy już rośliny osiągną wysokość ręki; przecina się aż do rzadkości około 10 cm. odległości w rzędzie. Następnie należy podsypać (ogrzebać) ze dwa razy by młode rośliny osiągnęły w ten sposób stałość i trwałość.

7.) **Zbiórka** maku przypada podczas ciepłego

łata w sierpniu—podczas zimnego we wrześniu, gdy łodygi schną a nasionka odpadają od główki. Jest dwojaką, zależnie od gatunku maku:

a) **główki otwarte** (pękające) należy zbierać w ten sposób. obchodzi się pole makowe kilka razy i każdą dojrzałą (otwartą) główkę ścina się i wypróżnia do przygotowanego worka.

b) **główki zamknięte** ścina się po zupełnem dojrzeniu całego pola za pomocą kosy lub sierpa, wiąże się w snopki i ustawia się je w polu do wyschnienia przyczem trzeba pilnować przed ptactwem, które mak wyjada.

Przy dojrzewaniu nawet maku zamkniętego należy pole obejść i zebrać główki maku pękającego gdyż prawie w każdym nasieniu znachodzi się z makiem niepękającym zmieszany i mak pękający.

8.) **Otrzymywanie nasienia.** Nasienie otrzymuje się wten sposób, że u maku pękającego obcina się główki u góry nożem i nasiona się wysypuje, u maku niepękającego zaś po wyschnięciu młóci się ręcznie na rozpostartych płachtach płóciennych lub w młóciarniach.

9) **Przechowywanie nasion.** Najpierw trzeba mak wymłócony wysypać w cienkiej warstwie dla wyschnięcia, kilka razy obracać na przewrotnym miejscu dla lepszego wysuszenia, ponieważ ma on wielką skłonność do jełczenia (parzenia się). Następnie przesiać i wymłynkować.

10. **Plon** średnio wynosi zależnie od uprawy gruntu i nasienia 5—9q z morga—czystego nasienia t. j. 900—1500 litrów, i 15q stomy makowej.

Cena nasion podana jest przez c. i k. Wojsk. Gen. Gubernatorstwo w Lublinie wedle kontraktów.

Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

Wydano w maju 1917 nakładem
c. i k. Komendy obwodowej w Sandomierzu.

BIBLIOTEKA
Wyższego Seminarium Duchownego
w SANDOMIERZU

356 46